

1 **סָבַר לֹה רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי דָאֵמַר אֲפֻשֶׁר לְצַמְצַם בְּיַדִּי שְׁמוֹם וְכָל**
 2 **שֶׁבֶן בְּיַדִּי אָדָם,** ובודאי שלשיתת רבי יוסי הגלילי אפשר לצמצם גם
 3 במדידה הנעשית על ידי אדם ולדעת ששתיקה שוות. אולם ספיקם
 4 של דבי רבי ינאי הוא לשיטת חכמים שנחלקו על רבי יוסי הגלילי
 5 וסברו שאי אפשר לצמצם בידי שמים, שלדעתם אפשר שגם בידי
 6 אדם אי אפשר לצמצם.

7 הגמרא רוצה לומר שנחלקו תנאים בנידון שאלתם של דבי רבי ינאי.
 8 אומרת הגמרא: **נִמְצָא בְּתַנְאֵי,** ששינונו בברייתא, **נִמְצָא** ההרוג
 9 **מְכוּוֹן בֵּין שְׁתֵּי עֵירוֹת** – שהמרחק בין שתיקה להרוג שוה, **לֹא הָיוּ**
 10 **עוֹרְפָּיִן כָּלֵל,** כלומר אין אחת מהן מביאה עגלה ערופה. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**
 11 **אָמַר, שְׁתִּיחָן מְבִיאֹת שְׁתֵּי עֵגְלוֹת. מֵאֵי** – במה נחלקו תנא קמא
 12 ורבי אליעזר, **לֹא בָהֶן קָמִיפְלִינֵי, דְּתַנָּא קָמָא** שפטר את שתיקה
 13 מלערוף, **סָבַר, אִי אֲפֻשֶׁר לְצַמְצַם,** ורק אחת מהן קרובה, ולפיכך אי
 14 אפשר לחייבו, כי כל אחת מהן אומרת שלא היא הקרובה. ורבי
 15 **אֱלִיעֶזֶר סָבַר אֲפֻשֶׁר לְצַמְצַם,** והרי שתיקה קרובה, וגם סובר
 16 ש'קרובה' האמורה בתורה, היא אפילו קרובה.

17 שואלת הגמרא: **וְתִיבְרָא** – וכי סבור אתה לומר כן, והלא **אִי קָסְבַר**
 18 **תַּנָּא קָמָא אִי אֲפֻשֶׁר לְצַמְצַם, אִמְרֵי לֹא הָיוּ עוֹרְפָּיִם, וְיֵאָדָּו** שתי
 19 העירות **עֵגְלָה אַחַת בְּשׁוֹתְפוֹת, וְיַתְנֵנוּ** – יעשו תנאי ואמרו בני
 20 העיר האחת, אם אתם הקרובים היא חלקנו לכס ותכפר
 21 עליכם, ואם אנהנו קרובים מכם, חלקכם יהא שלנו, ותכפר עלינו.

22 אומרת הגמרא: **אֲלֵא לֹהֲנֵי תַנְאֵי** – התנאים האלו שבברייתא, **דְּכֹבְלֵי**
 23 **עֲלָמָא** – כולם סוברים **אֲפֻשֶׁר לְצַמְצַם,** ואין מחלוקתם קשורה
 24 לספיקם של דבי רבי ינאי, **וְהָבֵא בְּרִייתָא, בְּדִרְשָׁת 'קְרוֹבָה' וְלֹא**
 25 **קְרוֹבוֹת, קָמִיפְלִינֵי, דְּתַנָּא קָמָא** שאמר שאינן מביאות כלל, **סָבַר**
 26 **'קְרוֹבָה' שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה,** הוא דווקא כשיש רק עיר אחת שהיא
 27 קרובה. **וְלֹא אִם יֵשׁ שְׁתֵּי קְרוֹבוֹת,** כי אז לא חייבה התורה כלל
 28 להביא. **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר 'קְרוֹבָה' הָאמּוּרָה בְּתוֹרָה, וְאִפְּיֵלּוּ**
 29 **קְרוֹבוֹת בְּמִשְׁמַע,** וחייבת כל אחת מהן להביא.

30 הגמרא דנה בהכרעת ההלכה בשאלת דבי רבי ינאי. מבררת הגמרא:
 31 **מֵאֵי הָיוּ עֲלָה** – מהי הכרעת ההלכה בשאלת דבי רבי ינאי. משיבה
 32 הגמרא: **אָמַר רַב תַּיִיא בַר אֲבִין אָמַר רַב עֲמֵרָם, תַּנָּא** – שינונו
 33 ברייתא, **נִמְצָא הַהֲרוֹג מְכוּוֹן בֵּין שְׁתֵּי עֵירוֹת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר,**
 34 **שְׁתִּיחָן מְבִיאֹת שְׁתֵּי עֵגְלוֹת. וְחֲכָמִים אֹמְרִים, וְיֵאָדָּו עֵגְלָה אַחַת**
 35 **בְּשׁוֹתְפוֹת, וְיַתְנֵנוּ** – ויעשו תנאי, כפי שנתבאר לעיל.

36 מבררת הגמרא: **מֵאֵי קָסְבַרִּי רַבֵּנָן** – מה סוברים חכמים, **אִי קָסְבַרִּי**
 37 **רַבֵּנָן דְּאֲפֻשֶׁר לְצַמְצַם,** וגם סוברים 'קרובה' ואפילו קרובות, לייחתי
 38 תרתי – שיביאו שתי עגלות, ובאופן זה בודאי שלא שייך להתנות,
 39 שהרי שתיקה שוות וכל אחת מהן נתייבבה בהבאת עגלה. **וְאֵי** – ואם
 40 הם סוברים 'קרובה' ו**לֹא קְרוֹבוֹת** ואפשר לצמצם, **אִפְּיֵלּוּ תַדָּא לֹא**
 41 **לִיִּיתֵי** – שלא יביאו אפילו אחת, שהרי באופן זה פטרתם התורה
 42 מלהביא. **אֲלֵא לֹא שִׁמְעַ מִינָה** – וכי לא מוכח מכאן, **דְּקָסְבַרִּי רַבֵּנָן,**
 43 **אִי אֲפֻשֶׁר לְצַמְצַם וְאִפְּיֵלּוּ בְּיַדִּי אָדָם,** ונמצא שרק אחת מהן קרובה
 44 ולא ידוע מי היא, ולפיכך מביאות שתיקה בהמה אחת בשותפות
 45 ומתנים ביניהן שזו שהיא קרובה תכפר עליה העגלה, וחברתה תקנה
 46 לה את חלקה. מסיקה הגמרא, **שִׁמְעַ מִינָה** – אכן מוכח מכאן
 47 שלדעת חכמים, כשם שאי אפשר לצמצם בידי שמים, כך אי אפשר
 48 לצמצם בידי אדם, ונפשטה ספיקת דבי רבי ינאי.

49 שינונו במשנה: **רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר, [הַבְּחֵן] בּוֹרֵר לֹו אֶת הַתְּפִיחָה.**
 50 שואלת הגמרא: **מֵאֵי טַעְמָא דְּרַבִּי טַרְפוֹן** שהכהן בורר לו את היפה,
 51 והרי ספק הוא מי הבכור. משיבה הגמרא: **קָא סָבַר רַבִּי טַרְפוֹן, הָהוּא**
 52 **דְּבִרְיָא נִפְקַ בְּרִישָׁא** – זה שהיה בריא יותר יצא בראשונה, שמרוב
 53 בריאותו הקדים את אחיו, והוא הבכור הניתן לכהן.

54 שינונו במשנה: **רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר מְשַׁמְנִין כו' ביניהן.** הגמרא
 55 מבארת את דברי רבי עקיבא: **אָמַר רַבִּי תַיִיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי**
 56 **יוֹחָנָן,** כוונת רבי עקיבא לומר שתִּבְחֵן נוֹטֵל את הַבְּחוּשָׁה. **אָמַר לִיה**
 57 **רַבִּי תַיִיא בַר אֲבָא רַבִּי יוֹחָנָן** ובשעה שלמד הלכה ממנו, **וְהָא אֲנִי**
 58 **(וְהָרִי אֲנַחְנוּ) מְשַׁמְנִין בְּיַתְיָן' תַּנְּנִין** (שינונו), משמע שחולקים

59 ביניהם בהפרש שהאחד שמן מחבירו, ולא שהישראל נוטל הכל.
 60 **אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי חִיָּיא בַר אַבָּא, עַד דְּאֲבָלַת כְּפִנְיָתָא כְּבָבֵל**
 61 – בעוד שהיית מעדן עצמך באכילת תמרים בבבל, **תְּרַיְמָנָא מְסִיפָא**
 62 – פירשתי את דברי רבי עקיבא, ודייקתי לפרש כך, מהסיפא של
 63 המשנה, **דְּקָתְנִי כִּיפָא, מַת אַחֵר מֵהֵן** – מאלו שגולדו בידה, **רַבִּי**
 64 **טַרְפוֹן אָמַר, וְיַחְלוּקֵי בּוּזָה שְׁנֵשָׂאָר חַי. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, הַמּוֹצִיא**
 65 **מִחֲבִירוֹ עֲלוֹי הָרְאִיָּה** – הכהן שבא להוציא מיד הישראל, עליו
 66 להביא ראיה שהנשאר הוא הבכור. **וְאִי סִלְקָא דְּעֵתָךְ מְשַׁמְנִין**
 67 **בְּיַתְיָן' דְּבִי הֲדָרִי פְּלִיגֵי** – ואם כפי שעלה על דעתך שמשמנך
 68 ביניהן, הכוונה שחולקים בבוז בשומן שהאחד עודף על חברו, **הַכִּי**
 69 **נָמִי לִישְׁלֵנִי גַבִּי הֲדָרִי** – גם כאן היה להם לחלוק בבוז ששנשאר
 70 חי. ומסיים רבי יוחנן את ביאורו בדברי רבי עקיבא, **אֲלֵא אִם כֵּן מֵאֵי**
 71 **(וְמה הכוונה) מְשַׁמְנִין, שׁוֹמֵן** – מה שאחד שמן יותר מחבירו, **יְהֵא**
 72 **מוֹטֵל בְּסַפְקֵי בְּיַתְיָן,** ויבואו לטעון טענותיהם בבית דין. **דְּאָמַר לִיה**
 73 **יִשְׂרָאֵל לְבִתְּחָן אִיִּיתִי** (הבא) **רְאִיָּה דְּבַכּוֹר הוּא** – שהשמן הוא
 74 הבכור, **וְיִשְׁקִיל** – ותטול אותו, ומאחר שהכהן אינו יכול להוכיח
 75 שהשמן יצא ראשון, הרי הוא נוטל את הכחוש.

76 שינונו במשנה: **וְהַשְּׁנִי שְׁבִיד הַיִּשְׂרָאֵל, וְרֵעָה עַד שִׁסְתָּאב, וְחִיָּיב**
 77 **הַיִּשְׂרָאֵל בּו בְּפִתְחוֹת, וְרַבִּי יוֹסִי פּוֹטֵר.** הגמרא מבארת את מחלוקת
 78 התנאים בענין חיוב המתנות. שואלת הגמרא: **מֵאֵי טַעְמָא דְּרַבִּי**
 79 **מֵאִיר** שאמר שהבהמה שבידי הישראל חייב במתנות, והרי הוא ספק
 80 בכור, ומספק יש לפטור את הישראל, שהרי בכור פטור ממתנות.
 81 משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הוּאִיל וְכֵהֵן כָּא עֲלוֹי לְתוּבַע מִמֶּנּוּ**
 82 **אֵת הַמַּתְנוֹת מְשַׁנֵּי צְדָדִין** – משני כוחות, **דְּאָמַר לִיה הַכֹּהֵן לַיִּשְׂרָאֵל,**
 83 **אִי כְּבוֹד הוּא זֶה שְׁבִידְךָ, כּוֹלִיָּה דְּיָדֶיךָ הוּא** – כולו שלי, **אִי לֹא כְּבוֹד**
 84 **הוּא** – ואם אינו בכור, **הַב לִי מַתְנוֹת מִינָה** – תן לי את מתנותי.

85 שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יוֹסִי מֵאֵי טַעְמָא שְׁפוֹטֵר מִן הַמַּתְנוֹת.** משיבה
 86 הגמרא: **אָמַר רַבָּא,** רבי יוסי סובר שמפני התקנה **עֲשׂו חַכְמִים אֵת**
 87 **שְׁאִינֵי זֹכֵה, כּוֹזֵה' –** כאילו בא לידו ממש, הלכך הואיל ויש לכהן
 88 שייכות בהמה שבידי הישראל, שהרי ספק הוא שמה הוא שלו,
 89 אמרו חכמים שיחשב כאילו כבר זכה בו הכהן, **וְאָף עַל גַּב דְּלֹא**
 90 **מְטָא לִידֵיה** – ואף שלא בא לידו, **כְּמֵאֵי דְּמְטָא לִידֵיה** – עשהו כמו
 91 שכבר בא לידו, **וְכִנְיָה לַיִּשְׂרָאֵל בְּמוֹמִיָּה** – ומכרו לישראל לאחר
 92 שהוּמָם, לפי שקבל בהמה אחרת תמורתו, ולפיכך הישראל פטור מן
 93 המתנות, מפני שגם בכור שהוּמָם פטור מן המתנות וכמו שנתבאר
 94 לעיל (טו).

95 הגמרא דנה בענין חיוב מתנות בספק בכור שאין חילופיו ביד כהן:
 96 **אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַכֵּל מוֹדִים בְּסַפְקֵי כְּבוֹר, שְׁאִין חֲלִיפִין בְּיַד כֹּהֵן**
 97 **–** שלא נטל הכהן כלום תחתיו, כמו אותו ספק ששינונו בסיפא, **זָכַר**
 98 **וְנִקְבָּה, אִין כָּאן לְכַהֵן כְּלוּם,** שזכר זה הוא ספק בכור, כי יתכן
 99 שהנקבה נולדה תחילה, ואין כאן בכור כלל, **שְׁחִיבֵי הַיִּשְׂרָאֵל**
 100 **בְּמַתְנוֹת.** כי במקרה זה אין לומר שעשוהו כמו שזכה בו הכהן ומכרו
 101 לישראל, הכהן לא קבל שום בהמה שיקנה תמורתה את
 102 הבכור לישראל.

103 הגמרא מקשה על רבי אלעזר. אומרת הגמרא: מה שאמר רבי אלעזר
 104 **'הַכֵּל מוֹדִים' מֵאֵן** (מי) הוא, **רַבִּי יוֹסִי,** שרק במקרה של המשנה
 105 שחילופיו ביד כהן פטר רבי יוסי מן המתנות, אבל כאן שאין חילופיו
 106 ביד כהן, חייב במתנות. וקשה, **פְּשִׁטָּא** – הלא פשוט הוא דין זה, ומה
 107 הוצרך רבי אלעזר להשמיענו, שהרי **עַד כָּאֵן לֹא קָא פְּטֵר רַבִּי יוֹסִי**
 108 **הָתָם** (בדין משנתנו שנולדו שני זכרים כאחד), **אֲלֵא דְּחֲלִיפִין בְּיַד**
 109 **כֹּהֵן** – שתמורת הבהמה שבידי הישראל, קבל הכהן בהמה אחרת,
 110 **דְּעֲשׂו חַכְמִים אֵת הַכֹּהֵן שְׁאִינֵי זֹכֵה מִמֶּשׁ בְּכּוֹר,** כּוֹזֵה – כמו
 111 שזכה בו ומכרו לישראל. **אֲבָל אִין חֲלִיפִין בְּיַד כֹּהֵן** – אבל כאשר
 112 הכהן לא קבל בהמה אחרת תמורת הבהמה שבידי הישראל, **לֹא** –
 113 בודאי שלא עשהו כמו שזכה בכבור ומכרו לישראל, וצריך
 114 הישראל להתחייב במתנות, ומה הוצרך רבי אלעזר להשמיענו
 115 שחייב במתנות. מתרצת הגמרא: מהו **דְּחִימָא, טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסִי**
 116 שפטר מן המתנות אינו משום שעשו את שאינו זוכה כזוכה, אלא

המשך ביאור למס' בכורות ליום שישי עמ' א

8 הגמרא רוצה לדחות את התירוץ. מקשה הגמרא: ומי מצית אמרת
9 הָבִי שְׁטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הוּא מְשוּם שֶׁלֹּא יָבֹא לְיָדֵי גִיזָה וְעִבּוּדָה,
10 וְהִתְנִי סִפָּא (להלן ע"ב) לַגְּבִי שְׁנֵי זְכָרִים שְׁנוּלְדוּ, אֶחָד מִמְּבַכְרָת, וְאֶחָד
11 מִשְׂאֵינָה מִבְּכָרָת, שֶׁהֵדִין הוּא שֶׁהִכְהֵן מִקְּבֵל אֶחָד מֵהֶם, וְהַיִּשְׂרָאֵל
12 מִקְּבֵל אֶת הַשְּׁנִי, וְנִחְלַקוּ לַגְּבִי חַיִּיב הַמִּתְנַתּוֹת בְּבַהֲמָה שְׁבִיד הַיִּשְׂרָאֵל,
13 וְרַבִּי יוֹסִי פוֹטֵר, וּמִבְּאֵרֶת הַמִּשְׁנָה אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי, וְשֶׁהָיָה רַבִּי
14 יוֹסִי אוֹמֵר,

1 משום דקָכְרָ דְאִי מְתִיבָת לִיה אֶת סַפֵּק הַבְּכוֹר שְׁבִיד הַיִּשְׂרָאֵל
2 בְּמִתְנַתּוֹת, אֲתִי לִיה – יָבֹא הַיִּשְׂרָאֵל עַל יְדֵי כֶךְ לְיָדֵי גִיזָה וְעִבּוּדָה,
3 שִׁיחָא סָבוּר שֶׁהוּא חוֹלְטִין גְּמוּרִים, וְהָרִי הוּא אֶסוּר בְּכֶךְ, מְשוּם שֶׁהוּא
4 סַפֵּק בְּכוֹר, וְאִם זֶה הוּא טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי, נִמְצָא שֶׁאֵף עַל גַּב
5 דְאִין חֲלִיפִין בְּיָד בְּהֵן גַּם כֵּן פְּטוּר הוּא מִן הַמִּתְנַתּוֹת, קָא מְשַׁמְעַ
6 לֵן רַבִּי אֶלְעָזָר שְׁטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הוּא מְשוּם שֶׁעָשׂוּ אֶת שְׂאֵינֵנו
7 זוֹכָה כּוֹזָכָה, וְאִינּוּ פְּטוּר מִן הַמִּתְנַתּוֹת, רַק כְּשֶׁחֲלִיפֵיו בִּיד כְּהֵן.

נאמר שטעמו של רבי מאיר לחייב הוא משום שלא תשתכח תורת
מתנות, אין בדברי רבי יוסי תשובה לטעמו של רבי מאיר, שיתכן שגם
רבי מאיר מודה שמטעם שחליפיו ביד כהן היה לנו לפוטרו, אלא
הטעם שהוא מחייב הוא משום שלא תשתכח תורת מתנות, ומכך
שהמשנה מבארת את טעמו של רבי יוסי כנגד דברי רבי מאיר, משום
שחליפיו ביד כהן, משמע שטעמו של רבי מאיר הוא, משום שהכהן
בא עליו משני צדדין, ואם כן שוב קשה מה הוצרך רב פפא
להשמיענו שבספק מעשר רבי מאיר מודה שפטור מן המתנות, והרי
הדבר מוכח מהמשנה עצמה.
מתרצת הגמרא: מהו דתימא, שרבי מאיר אפילו ספק מעשר
מחייב, משום שלא תשתכח תורת מתנות, והא דמיפליגי בהלויין –
והטעם שרבי מסדר המשנה העמיד מחלוקתם באופן שחילופיו ביד
כהן, שמשמע שבדבר זה הוא עיקר מחלוקתם, כי רצה רבי להודיע
כהן דרבי יוסי דפטור אפילו היכא – במקום דכהן בא עליו משני
צדדין, אבל עדיין הייתי אומר שרבי מאיר עצמו שמחייב אינו משום
שבא עליו משני צדדין, אשר אם נאמר כן, בספק מעשר שאינו יכול
לבא עליו משני צדדין וידה שפטור, אלא משום שרבי מאיר סובר
שחכמים חייבו את הספק כדי שלא תשתכח תורת מתנות, ולפיכך גם
בספק מעשר יחייב, קא משמע לן רב פפא שלא חייב רבי מאיר רק
בספק בכור, ומשום שבא עליו משני צדדין, אבל בספק מעשר הוא
מודה שפטור.
שנינו במשנה: מת אחד מהן, רבי טרפון אומר, יחלוקה. הגמרא
מקשה על דינו של רבי טרפון, מקשה הגמרא: אמאי אומר רבי טרפון
יחלוקה, והרי רבי טרפון עצמו אמר ברישא כששניהם חיים, שהכהן
בורר לו את היפה, משום שסובר שזה שהוא בריא יוצא ראשון והוא
הבכור, ואם כן כאן שאחד מהם מת, ניהוי – נראה, אי שפמן מית –
אם השמן מת, שהוא הבכור, דכהן הוא – הרי הוא של הכהן,
והפסיד הכהן את שלו. והאי דאיכא – וזה שנשאר חי ולא מת,
דבעל תפית – הרי הוא של בעל הבית. ואי פחוש מית – ואם
הכחוש מת, הרי דבעל תפית מית, והאי דאיכא – וזה שנשאר חי,
דכהן הוא. מתרצת הגמרא: אמר [רבי] אמי, חור בו רבי טרפון
ממה שסבר ברישא, וסובר גם ברישא כששניהם חיים, ששניהם
חולקים בשתי הבהמות, וכל אחד מהם מקבל חצי מהשמן ורבי
מהכחוש.
שנינו במשנה: מת אחד מהם, רבי טרפון אומר יחלוקה, רבי עקיבא
אומר, המוציא מחבירו עליו הראיה. הגמרא מבארת את טעם
מחלוקתם: אמר רבי חייא, משל דרבי טרפון, למה הדרבן דומה –
אם נרצה לדמות את דינו וסברתו של רבי טרפון לדין אחר, כדי
להבין את טעמו, ובאיזה אופן הוא מדבר, נדמהו לשנים שהפקידו
שתי בהמות אצל רועה, ומתה אחת מהן, ואין ידוע איזו מתה, אם
של זה או של זה, שפניית רועה את הבהמה הנשארת שיחלוקה
ביניהם ומסתלק, שהרי אף אחד מהם אינו מוחזק בה, ולא שייך כאן
דין 'המוציא מחבירו עליו הראיה', וכן במשנתנו שאמר רבי טרפון
יחלוקה, מדובר בספק בכור החי נמסר לרועה ואינו ברשות אחד
מהם, ובאים בעל הבית וכהן לתבוע מהרועה, וכיון שאין אחד מהם
מוחזק בו, לפיכך אין לומר באופן זה המוציא מחבירו עליו הראיה,
אלא יחלוקה.
ומשל דרבי עקיבא למה הדרבן דומה, לאחד שהפקיד בהמה אחת
אצל בעל תפית, והניחה בעל הבית בתוך עדרו, ומתה בהמה אחת
בעדרו, ואין ידוע של מי מתה, אם של בעל הבית, או של המפקיד,
שהדין הוא, שהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכיון שבעל הבית
מוחזק בהמה החיה, על המפקיד להביא ראיה ששל בעל הבית
מתה, ויטול את שלו. וכן במשנתנו, שרבי עקיבא סובר שהרועה כחור
של הכהן, משום שמדובר שהבהמה עומדת ברשות בעל הבית, ובא
הכהן להוציא ממנו, ועליו להביא ראיה.
הגמרא מקשה על דברי רבי חייא. מקשה הגמרא: אלא כמאי פליגי
– אם כן במה נחלקו, הרי כל אחד מהם מדבר באופן אחר, ומסתבר
דינו של כל אחד באופן שהוא מדבר, כמו שפירש רבי חייא. הגמרא
מוסיפה לחזק את תמיהתה: וכי ניתן לומר שרבי עקיבא פליגי בשנים
המשך בעמוד קלח

כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות, ומוסיפה המשנה, 'רבי
מאיר מחייב' במתנות. מדייקת הגמרא מדברי רבי יוסי, חליפין ביד
כהן און, אין חליפין ביד כהן לא, ואיך אפשר לומר שרבי יוסי פטור
אף כשאין חליפיו ביד כהן, עד שהוצרך רבי אלעזר להשמיענו שהוא
מחייב.
מתרצת הגמרא: מהו דתימא – שמה תאמר ובלא דברי רבי אלעזר,
רבי יוסי לדבריו דרבי מאיר קאמר ליה – רבי יוסי בסיפא אמר את
דבריו לשיטת רבי מאיר, וכך כונתו, לדידי – לשיטתי, אפילו
במקום שאין חליפין ביד כהן גם כן פטור הוא מן המתנות, דאי
מחייבת ליה – שאם תחייבונו במתנות, אתי ליה – יבוא הוא – לדי
גיה ועבודה, אבל לדידך – לשיטתך שאיך חושש שיבואו להתיר
גיה ועבודה, אזרי לי מיהא – תודה לי לפחות, היכא – במקום
דחליפין ביד כהן שיהיה פטור מן המתנות, משום דעשו שאינו זוכה
כזוכה, ואמר ליה – והשיבו רבי מאיר, לא – איני מודה לך גם
כשחליפיו ביד כהן, כי רבי מאיר חולק גם על הסברא שעשו שאינו
זוכה כזוכה. [קא משמע לן] – משמענו רבי אלעזר שטעמו של רבי
יוסי הוא משום שעשו את שאינו זוכה כזוכה, ולפיכך רק במקום
שחליפיו ביד כהן פטור, אבל כשאין חליפיו ביד כהן, כמו בילדה זכר
ונקבה, גם לדעתו חייב הוא במתנות.
הגמרא דנה בענין חיוב מתנות בספק מעשר: ואמר רב פפא, הכל
מודים בספק מעשר בהמה, כגון מה ששנינו להלן (טו), שאם קפץ
אחד מאלו שכבר קרא עליהם שם מעשר, לתוך הבהמות שבדיר,
הרי כל הבהמות שבאותו הדיר ירעו עד שיסתאבו, משום שכולן
בספק שמה היא זו שקפצה לתוכן, ויאכלו במומן לבעלים, שהבעלים
של כל אחת מאלו, פטור מן המתנות.
הגמרא מקשה על רב פפא: אומרת הגמרא, מה שאמר רב פפא 'הכל
מודים, מאן – מי הוא זה שאליו נתכוין רב פפא, בודאי רבי מאיר
הוא, שאף שאמר שספק בכור חייב במתנות, מכל מקום מודה בספק
מעשר שפטור מן המתנות. וקשה, פשיטא – הלא דין זה הוא פשוט,
ומה הוצרך רב פפא להשמיענו, שהרי עד כאן לא קמחיבי רבי מאיר
התם – כל מה שמצוינו שרבי מאיר מחייב במשנתנו, אינו אלא
בספק בכור, והואיל ובה עליו כהן צדדין – משני כוחות,
שאומו לו, אם בכור הוא כולו שלי, ואם אינו בכור, הרי מתנותיו
שלי, כמו שנתבאר לעיל (ע"א), אכל ספק מעשר, שאינו יכול לבוא
עליו משני צדדין, שהרי אם הוא מעשר אינו של כהן, שכן מעשר
בהמה קרב שלמים, ונאכל לבעלים, לא – בודאי לא חייב רבי מאיר
ליתן מתנותיו לכהן. מתרצת הגמרא: מהו דתימא – שמה תאמר,
מעמא דרבי מאיר – טעמו של רבי מאיר בספק בכור שחייב
במתנות, אינו משום שבא עליו משני צדדין, אלא משום דלא
תשתכח תורת מתנות – שאם נפטור אותו, יביא הדבר לכך שיוזלו
במתנות כהונה, שיראו שאף על פי שאינו בכור ודאי, מכל מקום הוא
נפטור מן המתנות, ומטעם זה, אפילו ספק מעשר נמי – גם יוסי
לחייבו. קא משמע לן – משמענו רב פפא שלא זהו טעמו של רבי
מאיר, אלא טעמו משום שבא עליו משני צדדין, ולפיכך במקום שאין
לומר טעם זה כגון בספק מעשר, מודה רבי מאיר שפטור.
הגמרא מקשה על מה שרצו לומר שטעמו של רבי מאיר משום שלא
תשתכח תורת מתנות. מקשה הגמרא: וימי מצית אמרת הכי – וכי
יכול אתה לומר שיעלה בדעתנו, שטעמו של רבי מאיר שמחייב
בספק בכור הוא משום שלא תשתכח תורת מתנות, והקמתי בסיפא
של המשנה (במשנה להלן) לגבי מבכרת ושאינה מבכרת שילדו שני
זכרים ואין ידוע מי הוא הזכר הנולד למבכרת שיש ליתנו לכהן, ודנו
שם התנאים איזה מהם מקבל הכהן ואיזה הישראל, וגם נחלקו לגבי
חיוב המתנות בהמה שביד הישראל, שרבי מאיר מחייב ורבי יוסי
פוטור, וכה שנינו במשנה, 'שתיה רבי יוסי אומר, כל שחליפיו ביד
כהן פטור מן המתנות, ורבי מאיר מחייב'. ויש ללמוד מכך שטעמו
של רבי מאיר שמחייב הוא משום שבא עליו משני צדדין, שעל זה
מובן מה שהשיבו רבי יוסי שאין כאן שני צדדין, לפי שהישראל נתן
את חליפיו של הבכור לכהן, והרי זה כמו שהכהן מכר לו את הבכור,
ואין הכהן יכול לטעון לישראל שאם הוא בכור כולו שלי. אבל אם

1 שֶׁהִפְקִידוּ אֶצֶל רוּעָה, שאמרנו שפשוט הוא שְׁמֵנִית רוּעָה וּמִסְתַּלֵּק,
 2 כלומר, האם אפשר לומר שרבי עקיבא יאמר באופן זה, המוציא
 3 מחבירו עליו הראיה, בודאי שלא, שהרי אין כאן מוחזק. וכן האם
 4 ניתן לומר שרבי טרפון פליג בְּאֶחָד שֶׁהִפְקִיד אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת,
 5 וסובר שחלוקה, הרי בודאי שאינו מסתבר.
 6 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, וְאֵיתִימָא [ו-יש אומרים שאמר זאת] רב
 7 פָּפָא, בודאי שהכל מוֹדִים ו-גם רבי עקיבא וגם רבי טרפון, בְּשֵׁנִים
 8 שֶׁהִפְקִידוּ אֶצֶל רוּעָה, שְׁמֵנִית רוּעָה בֵּינֵיהֶם וּמִסְתַּלֵּק, ואם היה
 9 מדובר במשנה באופן שספק בכור החי נמסר לרועה, כולם היו
 10 אומרים, יחלוקו. וכן הכל מודים, בְּאֶחָד שֶׁהִפְקִיד אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת
 11 שֶׁהִמוּצִיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה. ואם היה מדובר במשנה באופן
 12 שספק הבכור נשאר ברשות בעל הבית היו כולם סוברים שהמוציא
 13 מחבירו עליו הראיה. לֹא נִחְלָקוּ, אֱלֵא כשאותו ספק בכור עומד
 14 בְּחֶזֶק בַּעַל הַבַּיִת, וְרוּעָה בָהֶן - והרועה את בהמותיו של בעל הבית
 15 הוא כהן, שְׂרָפִי טַרְפוֹן סָבַר, בעל הבית אֶקְנוֹי קָא מְקַנֵּי לִיה -
 16 לכהן, מקום שֶׁחֲצִירוֹ כדי שיקנה על ידי קנין חצר את הבכורות מיד
 17 כשיולדו, וְגַם נִיחָא לִיה - ונח לו לבעל הבית דְּלִיתְעָבִיד מִצְנָה
 18 [בְּמִמוֹנִיהָ] - שתעשה מצוה בממונו, והבכורות שיולדו יגדלו
 19 בחצירו, ולכן הוא משאיל את חצירו לכהן לצורך זה, ונעשה הכהן
 20 על ידי כך שותפו של בעל הבית בחצר. וְהָוָה לִיה - ונידון זה הוא
 21 בְּשֵׁנִים שֶׁהִפְקִידוּ אֶצֶל רוּעָה, שאין אחד מהם מוחזק יותר מחבירו,
 22 שְׁמֵנִית רוּעָה בֵּינֵיהֶם וּמִסְתַּלֵּק, וכן באן עומד הבכור בחצר שהיא
 23 עבשיו ברשות שניהם, ולפיכך אומר רבי טרפון יחלוקו. וְרַבִּי עֲקִיבָא
 24 סָבַר, בֵּינָן דְּרֵאִית לִיה פְּסִידָא - מאחר שבאופן שנולדו שני בכורים
 25 יכול בעל הבית לבוא לידי הפסד, שאם ימות האחד יש חשש שהכהן
 26 יטען שהפשוט מת ולא הבכור, ואם יזיה הכהן שותף בחצר יפסיד
 27 מִכֶּךָ בעל הבית, שיצטרך לחלוק עמו בזכר שנשאר, לפיכך לֹא מְקַנֵּי
 28 לִיה מִדַּעֲמָם - אין בעל הבית מקנה לו מאומה, וְהָוָה לִיה - והרי זה
 29 בְּאֶחָד שֶׁהִפְקִיד אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת, שבעל הבית הוא המוחזק בבהמה,
 30 שֶׁהִמוּצִיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה.

משנה

31 משנתינו מוסיפה לדרון באופנים נוספים של ספק בכור: שְׁתֵּי רְחִילָיו
 32 שְׁלֹא בִיכְרוּ - שעדיין לא ילדו, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים, שְׁנֵיהֶם לְבָהֶן,
 33 מפני שכל אחד הוא בכור ודאי לאמו. ואם ילדו זָכָר וְנִקְבָּה, הַזָּכָר
 34 לְבָהֶן, שבכור הוא. ואם ילדו שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה, ואין יודעים אם
 35 שני הזכרים בכורים משום שכל אחת מהם ילדה זכר, והנקבה נולדה
 36 שניה, או שמא אין כאן אלא בכור אחד, כי הזכר השני נולד לאחר
 37 לידת הנקבה שאר אצלו, מפני שספק הוא שמא נולד אחר הזכר, או
 38 מהזכרים שנולד אצלו, מפני שספק הוא שמא נולד אחר הזכר, או
 39 אחר הנקבה ואינו בכור. וְאֶחָד נוֹתֵן לְבָהֶן, כי אחד מהם הוא בודאי
 40 בכור.

41 המשנה מבררת איזה מהם נותן לכהן: רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר, הַכֹּהֵן בּוֹרֵר
 42 לֹא אֵת הַיָּפֶה, שמן הסתם היפה והבריא הוא שנוולד יחידי, או שיצא
 43 ראשון. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, מִשְׁמֵנִי בֵּינֵיהֶן - מה שאחד שמן מחבירו
 44 דנים ביניהם הבעלים והכהן, ונוטלים הבעלים את השמן והכהן את
 45 הכחוש. שכן הבעלים אומרים לכהן, הבא ראיה שהשמן הוא הבכור
 46 ותטלהו, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. וְהִשְׁנִי שנשאר ביד
 47 הבעלים, יִרְעָה עַד שִׁסְתַּאֵב [שיפול בו מום], משום שהוא ספק
 48 בכור, ואסור אכילה קודם שיפול בו מום. וְחַיִּיב בְּמִתְנָת -
 49 כששוחטים אותו הבעלים חייבים לתת ממנו לכהן את הזרוע הלחיים
 50 והקבה כמו השוחט בהמת חולין. טעמו נתבאר לעיל (ע"א), משום
 51 שהכהן בא עליו משני צדדין, שאומר לו, אם בכור הוא כולו שלי,
 52 ואם אינו בכור, הרי הוא חייב במתנות. רַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר מִן הַמִּתְנָת.
 53 וטעמו מבואר בסוף המשנה, שהואיל וגם אם הבכור הוא זה שביד
 54 הישראלי, הרי קיבל הכהן את חילופיו, ותקנו חכמים שיחשב כאילו
 55 זכה הכהן תחילה בבכור וחזר ונתנו לישראל לאחר שנפל בו מום,
 56 שבאופן זה הוא פטור מן המתנות.

58 המשנה ממשיכה לדרון בענין שני זכרים, כשמת אחד מהם: מֵת אֶחָד
 59 מֵהֶן, קודם שניתן לכהן, רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר, יִחְלָקוּ בוֹכֵר הַחֵי. שרבי
 60 טרפון חזר בו ממה שאמר בתחילה, שהבריא והיפה הוא הבכור,
 61 וסובר שגם מחייה הוא ספק למי שייך השמן, ומספק אומרים שלכהן
 62 ולישראלי יש חלק בשניהם, כיון שנחשב שהבהמות עומדות בחצר
 63 של שניהם וכמו שביארה הגמרא לעיל, ולפיכך כשמת אחד מהם,
 64 חולקים שניהם בזה שנשאר חי. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, הַמוּצִיא מִחֲבִירוֹ
 65 עָלָיו הָרְאִיָּה - אף טעמו נתבאר לעיל, שסובר שנחשב שהם עומדים
 66 בחצירו של בעל הבית, ומאחר שהוא ספק למי שייך הבריא, אומרים
 67 המוציא מחבירו עליו הראיה, וכן כשמת אחד מהם זוכה בעל הבית
 68 בזה.

69 מוסיפה המשנה לברר אופן נוסף של ספק בכור: אם שתי הרחלות
 70 ילדו שְׁתֵּי נִקְבּוֹת וְזָכָר, או שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נִקְבּוֹת, אִין כָּאֵן לְבָהֶן
 71 בְּלוּם, משום שבשני אופנים אלו הספק הוא אם יש בהם בכור כלל,
 72 שאפשר שהנקבה נולדה תחילה ואחר כך הזכר, והמוציא מחבירו
 73 עליו הראיה.

74 המשנה מביאה אופן נוסף של ספק בכור שנחלקו בו תנאים: אֵתת
 75 בִּיכְרָה וְאֵתת לֹא בִּיכְרָה - שתי רחלות שאחת מהן כבר ילדה,
 76 והשניה עדיין לא ילדה, (וילדה) [וילדו] שְׁנֵי זָכָרִים, והרי אחד מהם
 77 בכור והשני אינו בכור, אלא שאין יודעים איזה מהם נולד לרחל
 78 שלא ביכרה, שהוא הבכור. הדין הוא, אֶחָד לוֹ - אחד מהם נשאר
 79 אצל הבעלים לעצמם, וְאֶחָד נותנים לכהן, ונחלקו תנאים איזה מהם
 80 הוא לעצמו, ואיזה לכהן. רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר, הַכֹּהֵן בּוֹרֵר אֵת הַיָּפֶה
 81 מהם, שסובר שזו שלא ביכרה, ולדה משובח יותר. רַבִּי עֲקִיבָא
 82 אָמַר, מִשְׁמֵנִי בֵּינֵיהֶן - כמו שנתבאר לעיל, שהכהן נוטל את
 83 הכחוש, והבעלים משאירים לעצמם את השמן. וְהִשְׁנִי - זה שנשאר
 84 ביד הבעלים, יִרְעָה עַד שִׁסְתַּאֵב [שיפול בו מום] ויאכל במומו
 85 לבעלים, אבל טרם שנפל בו מום אסור לו לאוכלו, כי הוא ספק בכור.
 86 וְחַיִּיב בְּמִתְנָת - הבעלים חייבים לתת ממנו לכהן את הזרוע הלחיים
 87 והקיבה. רַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר מִן הַמִּתְנָת, שְׂרָפִי יוֹסֵי אָמַר, כֹּל שֶׁחֲלִיפִיו
 88 בְּיַד בָּהֶן - כל ספק בכור שנשאר ביד הבעלים, ותמורתו קיבל הכהן
 89 ספק בכור אחר, פְּטוּר מִן הַמִּתְנָת, משום שהחשיבו חכמים את
 90 הכהן כאילו זכה בבכור, ולאחר שנפל בו מום חזר ונתנו לבעלים,
 91 שדינו שהוא פטור מהמתנות. וְרַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב את הספק בכור
 92 שביד הבעלים במתנות, וחולק על סברת רבי יוסי שהחשיבו את
 93 הכהן כאילו זכה בבכור, אלא אדרבה, רבי מאיר סובר שהכהן בא
 94 עליו משני צדדין, כמו שנתבאר לעיל.

95 מֵת אֶחָד מֵהֶן - משני הזכרים, רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר, יִחְלָקוּ בוֹכֵר הַחֵי,
 96 שחזר בו רבי טרפון ממה שאמר לעיל שהיפה הוא הבכור, וסובר שיד
 97 הכהן והבעלים שוים בו. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, הַמוּצִיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו
 98 הָרְאִיָּה - הכהן צריך להביא ראיה שהחי הוא הבכור, וכיון שאין לו
 99 ראיה, הוא נשאר ביד הבעלים, כי הם מוחזקים בו. זָכָר וְנִקְבָּה - אם
 100 שתי הרחלות, שאחת מהן ביכרה ואחת לא ביכרה, ילדו זכר ונקבה,
 101 אִין כָּאֵן לְבָהֶן בְּלוּם, שמא נולד הזכר לזו שביכרה, והנקבה נולדה
 102 לזו שלא ביכרה.

גמרא

103 הגמרא מבארת מדוע חזרה ונשנתה מחלוקתם של רבי טרפון ורבי
 104 עקיבא במשנתינו, אחר שכבר נשנתה במשנה הקודמת (ז). ברחל
 105 שלא ביכרה וילדה שני זכרים. אומרת הגמרא: צְרִיכָא - צריכה
 106 המשנה להשמיענו שרבי עקיבא חולק על רבי טרפון גם ברחל שלא
 107 ביכרה וילדה שני זכרים, וגם בשתי רחלים שילדו שני זכרים ונקבה,
 108 וגם באחת שביכרה ואחת שלא ביכרה. דָּא אֲשַׁמְעֵינָן קַמֵּיתָא -
 109 אם היה משמיענו את מחלוקתם רק ברחל שלא ביכרה וילדה שני
 110 זכרים, הייתי אומר, כִּהְיֵא קְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא שהכהן נוטל את
 111 הכחוש, משום דְּתַרֵּי מִתְרָא - ששניהם נולדו מרחל אחת, ויש
 112 להסתפק אם זה שנוולד ראשון הוא הבריא, או זה שנוולד שני הוא
 113 הבריא, והמוציא מחבירו עליו הראיה. אָבָל [שְׁתֵּי] רְחִילָיו שְׁלֹא
 114 המשך בעמוד קכז

המשך מעמוד קלח

8 אומר, **בְּהָא קְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא** שהכהן נוטל את הכחוש, משום
9 **דְּתַרְנִייהוּ** (ששתייהן) **לֹא בִיבְרוּ**, ששוות הן בדבר זה, שאף על פי
10 שדרכה של בהמה שלא ביכרה ללדת שמן, אבל כאן בהכרח שנולד
11 הכחוש ממבכרת, ויש להסתפק אם הוא מזו שילדה גם נקבה, או מזו
12 שילדה זכר לחוד, **אֲבָל אַחַת בִּיבְרָה וְאַחַת שְׁלֹא בִיבְרָה וַיִּלְדוּ שְׁנֵי**
13 **זְבָרִים, אִימָא** – שמא יש לומר, **מוֹדֵי לֵיהּ** – מודה לו רבי עקיבא
14 **לְרַבִּי טַרְפוֹן**

1 **בִּיבְרוּ**, וילדו שני זכרים ונקבה, **דְּתַרְנִי מְחַדָּא** – ששנים נולדו מרחל
2 אחת, **וְחַד מְחַדָּא** – ואחד נולד מרחל אחרת, **אִימָא** – שמא יש
3 לומר, **מוֹדֵי לֵיהּ** – מודה לו רבי עקיבא **לְרַבִּי טַרְפוֹן**, **דְּתַרְנִי דִּילִידָא**
4 **חַד** – שזו שילדה את היחיד, שהוא ודאי בכור, **שְׂכִיחַ טַפִּי** – הוא
5 משובח יותר, כי לא נדחק על ידי חבירו, והכחוש הוא זה שנולד עם
6 הנקבה, ויש ליתן את המשובח לכהן.
7 **וְאִי אֲשְׁמוּעִינן קָא** – ואם היה משמיענו בשני זכרים ונקבה, הייתי